

**Opinia Komitetu Regionów – Uznawanie umiejętności i kompetencji nabytych w ramach
pozaformalnego i nieformalnego uczenia się**

(2015/C 019/16)

Sprawozdawca Marek OLSZEWSKI (PL/EA), wójt gminy Lubicz

I. ZALECENIA POLITYCZNE

KOMITET REGIONÓW

Kontekst europejski

1. Mimo że Europa dysponuje silnymi atutami, trzeba rozwiązać jeszcze wiele problemów w dziedzinie edukacji, aby osiągnąć ambitne cele strategii „Europa 2020”. W ciągu ostatnich kilku lat uznawanie uczenia się pozaformalnego i nieformalnego było przedmiotem kilku analiz porównawczych w całej UE. Umożliwiły one lepsze zrozumienie, w jakim zakresie wprowadzono już w życie uznawanie wcześniejszej edukacji pozaformalnej i nieformalnej.

2. Od 2004 r. instytucje europejskie wspierają wysiłki krajowe w tej dziedzinie za pomocą różnych inicjatyw, takich jak wspólne europejskie zasady identyfikacji i walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego⁽¹⁾, europejskie wytyczne dotyczące walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Cedefop, 2009 r.)⁽²⁾ oraz kilka edycji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego⁽³⁾. Działania te zakończyły się w grudniu 2012 r. przyjęciem zalecenia Rady⁽⁴⁾ wzywającego państwa członkowskie do ustanowienia zasad zatwierdzania powiązanych z narodowymi ramami kwalifikacji oraz – w zgodzie z europejskimi ramami kwalifikacji – umożliwiających uzyskanie pełnych lub częściowych kwalifikacji nabytych podczas uczenia się pozaformalnego i nieformalnego. Nadszedł czas, aby władze lokalne i regionalne skorzystały z możliwości wypowiedzenia się w tej kwestii.

Ważność walidacji umiejętności nabytych w drodze nieformalnej i pozaformalnej w kontekście paradygmatu uczenia się przez całe życie

— Zaakcentowanie lepszych i bardziej przydatnych umiejętności

3. Kompetencje i wiedza są nabywane nie tylko poprzez systemy edukacji formalnej, ale również poprzez uczenie się poza formalnymi ramami. Mowa tu o nieformalnym nabywaniu kompetencji w trakcie aktywności życiowej jednostki niepowiązanej z formalnie potwierdzonymi (i certyfikowanymi) kwalifikacjami. Przykładowo, umiejętności takowe są nabywane w trakcie prac domowych, uczenia się w trakcie pracy, pomocy w gospodarstwie rolnym, podczas opieki nad osobami chorymi, starszymi, dziećmi itp.

4. Z kolei kompetencje nabyte w drodze pozaformalnej dotyczą sytuacji, kiedy jednostka uczy się i nabywa kompetencje poprzez różnego rodzaju działania służące uczeniu się, lecz niepowiązane z certyfikacją i uzyskiwaniem akredytacji tychże umiejętności. Mowa tu na przykład o seminariach, szkoleniach otwartych dla wszystkich, stażach, ale i np. sporcie amatorskim czy wolontariacie na rzecz lokalnej społeczności. Kompetencje uzyskane w drodze pozaformalnej i nieformalnej mogą dotyczyć zarówno aspektów technicznych (np. praktyczne doświadczenie), jak i społecznych (np. znajomość języków).

⁽¹⁾ Projekt konkluzji Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie wspólnych europejskich zasad identyfikacji i walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (18 maja 2004 r.), http://www2.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/EuropeanInventory/publications/principles/validation2004_en.pdf

⁽²⁾ http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_en.pdf

⁽³⁾ Cedefop: Europejski wykaz dotyczący walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego – strona główna: <http://www.cedefop.europa.eu/en/about-cedefop/projects/validation-of-non-formal-and-informal-learning/european-inventory.aspx>

⁽⁴⁾ Zalecenie Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:PL:PDF>

5. Idea kształcenia przez całe życie (edukacji całożyciowej) stanowi obecnie punkt centralny europejskiej polityki edukacyjnej i zatrudnienia i jest wobec tego kluczem do inkluzji. W idei tej uznawalność oraz walidacja kompetencji i wiedzy nabytej w drodze edukacji pozaformalnej i nieformalnej należy do najważniejszych postulatów, których skutkiem ma być uelastycznienie procesów edukacji, wiodące z kolei do większej mobilności siły roboczej, zwiększenia szans na zatrudnienie, w tym ludzi młodych, inkluzji migrantów i do przeformułowania idei kształcenia (szczególnie kształcenia dorosłych) w ogóle. Dzięki walidacji pozaformalnego i nieformalnego uczenia się jednostka otrzyma nie tylko certyfikację pewnego poziomu kompetencji nabytych poza systemem formalnym, lecz w pewnych sytuacjach z zachowaniem odpowiednich ram akredytacyjnych uzyska zapewnienie przechodzenia do innego poziomu kształcenia.

6. W komunikacie z Brugii z grudnia 2010 r.⁽⁵⁾ europejscy ministrowie ds. kształcenia i szkolenia zawodowego, europejscy partnerzy społeczni oraz Komisja Europejska oświadczyli, że państwa członkowskie powinny najpóźniej w 2015 r. rozpocząć tworzenie krajowych procedur uznawania i walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w stosownym przypadku wspartych krajowymi ramami kwalifikacji.

7. Tymczasem jednak realia są wciąż dalekie od tychże deklaracji. Istnieje wiele znaczących różnic regionalnych i krajowych w zakresie procedur uznawania i walidacji pozaformalnych i nieformalnych umiejętności/wiedzy w systemach kształcenia (istnieje ponad 100 różnych definicji tych procesów na poziomie krajowym i regionalnym). Niektóre kraje i regiony UE pozostają w tyle pod względem uznawania pozaformalnego i nieformalnego kształcenia i uczenia się.

8. W związku z tym KR wzywa Komisję Europejską do tego, by zajęła się tą kwestią w ramach przeglądu priorytetów politycznych w kontekście odnowionej strategii „Europa 2020” i by szybko wywiązała się z zobowiązania do utworzenia europejskiego obszaru umiejętności i kwalifikacji nabytych nie tylko podczas formalnego, lecz także pozaformalnego uczenia się, przy jednoczesnym zapewnieniu przechodzenia do innego poziomu kształcenia. Jest to priorytet KR-u, co zostało także odzwierciedlone w jego propozycjach na nową kadencję prawodawczą UE⁽⁶⁾, zważywszy, że wzajemne uznawanie tego rodzaju kwalifikacji ułatwia między innymi transgraniczną mobilność pracowników, wspiera konkurencyjność i wzmacnia spójność terytorialną i społeczną.

9. Zważywszy że kształcenie pozaformalne jest instrumentem integracji społecznej, KR wielokrotnie wzywał w swoich opiniach do uznawania i potwierdzania kompetencji i kwalifikacji zdobytych w ramach edukacji pozaformalnej. Na przestrzeni lat KR wielokrotnie potwierdzał, że pozaformalne uczenie się i edukacja należą do jego priorytetów.

10. Komitet Regionów stoi na stanowisku, że paneuropejskie mechanizmy rozpoznawania, walidowania i certyfikowania kompetencji i umiejętności nieformalnych i pozaformalnych mogą przyczynić się do podniesienia efektywności i wartości kształcenia pozaformalnego odbywającego się w ramach programów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

11. W UE władze lokalne i regionalne mają kluczowe kompetencje w zakresie polityki kształcenia i szkolenia oraz odgrywają istotną rolę w zakresie polityki na rzecz młodzieży i zatrudnienia.

12. Należy zaangażować działające w określonym regionie placówki edukacyjne, uniwersytety oraz organizatorów kształcenia i szkolenia zawodowego i inne podmioty oferujące usługi w tym zakresie, urzędy pracy, organizacje pozarządowe i organy świadczące usługi publiczne – podobnie jak przedsiębiorstwa. Potrzebna jest także koordynacja między nimi. Z tego względu opracowując i wdrażając rozwiązania dotyczące walidacji nieformalnego i pozaformalnego uczenia się, trzeba brać pod uwagę wymiar terytorialny. Komitet uważa jednak, że ważne jest, aby placówki edukacyjne i przedsiębiorstwa były otwarte na nowe uwarunkowania wynikające z uznawania nauki nieformalnej i pozaformalnej oraz na wykorzystywanie możliwości i perspektyw stwarzanych przez te formy nauki, a także aby dostosowywały się do tych nowych warunków.

⁽⁵⁾ Komunikat z Brugii w sprawie zwiększonej współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia zawodowego i szkolenia w latach 2011–2020, http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_pl.pdf

⁽⁶⁾ COR-2014-02333-00-00-RES.

13. Co więcej, władze lokalne i regionalne są cennym źródłem wiedzy na temat możliwości zatrudnienia, dostępnej oferty edukacji (nieformalnej i pozaformalnej) oraz potrzeb swych regionów i miast. Dlatego włączenie tych władz jest nieodzowne, aby wspierać rozwijanie umiejętności, które faktycznie są poszukiwane przez pracodawców.

— **Wzmocnienie powiązań między edukacją i szkoleniem oraz mobilnością i rynkiem pracy**

14. Komitet Regionów apeluje o dążenie do partnerskiej współpracy podmiotów administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorców, pracodawców i ich organizacji oraz organizacji sektora obywatelskiego przy reorientacji środków związanych z kształceniem przez całe życie, z wykorzystaniem idei walidacji umiejętności pozaformalnych i nieformalnych.

15. Podkreśla wagę jak najszerzego nabywania kompetencji przekrojowych, zwłaszcza umiejętności w zakresie przedsiębiorczości, oraz ich rolę we współpracy między systemami kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego i rynkiem pracy.

16. Zwraca uwagę na istotne znaczenie ważnych podmiotów funkcjonujących poza formalnym systemem oświaty, a żywo zainteresowanych lub bezpośrednio zaangażowanych w rozpoznanie i uznawanie umiejętności zdobytych poza oficjalnym systemem edukacji.

17. Podkreśla potrzebę stworzenia wspólnych ram jakości dla staży osób uczących się. Popiera w tym względzie działania Rady UE, która w marcu 2014 r. przyjęła w tej sprawie zestaw zaleceń⁽⁷⁾.

Ogólna spójność instrumentów i polityki oraz wdrażanie podejścia nastawionego na efekty uczenia się

18. Szczegółowe działania prawne i organizacyjne angażujące środki publiczne podejmowane w celu osiągnięcia zamierzonych celów winny uwzględniać realokację wydatków w danym obszarze.

19. Postawienie osoby uczącej się w centrum polityki LLL (ang. *lifelong learning* – uczenie się przez całe życie) może przyczynić się do dalszej poprawy efektywnego dysponowania środkami na rozwój kształcenia i szkolenia. Uznanie interesu osoby uczącej się wyznacza kierunek przeorientowania modeli finansowania zadań kształcenia i szkolenia w taki sposób, by alokacja środków pochodzących z różnych źródeł i stron (formalnych, pozaformalnych i nieformalnych) nie powielala się niepotrzebnie, a także była dopasowana do zróżnicowanych potrzeb indywidualnych osoby uczącej się. Tak więc, w zgodzie z ideą LLL, w tym kontekście to osoba ucząca się, a nie instytucje lub system, jest głównym wyznacznikiem oraz beneficjentem ustalonych środków.

20. Tak zarysowana zasadnicza idea walidacji umiejętności uzyskanych poza formalnym systemem edukacji może poprawić w zasadniczy sposób reagowanie na nowe potrzeby uczących się, które są w ogromnej mierze zależne od przemian gospodarczych i społecznych wymagających z kolei nowych kwalifikacji i kompetencji.

21. Komitet Regionów stoi na stanowisku, że powszechne wdrożenie mechanizmów walidacji umiejętności uzyskanych na drodze pozaformalnej i nieformalnej nie oznacza kompletnej przebudowy systemów kształcenia zawodowego. Zwraca uwagę na fakt, iż w systemach kształcenia obecne są już – choć rozproszone, niepełne oraz różne – mechanizmy walidacyjne.

22. Walidacja przed dalszym etapem nauki powinna odbywać się na szczeblu lokalnym lub regionalnym, gdzie dostępne są: pomoc w indywidualnym planowaniu przebiegu nauki, doradztwo edukacyjne i zawodowe, możliwości finansowania nauki, wsparcie dla kształcenia łączonego na różnych poziomach oraz dialog służący dostosowaniu kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.

⁽⁷⁾ Zalecenie Rady w sprawie ram jakości dla staży (10 marca 2014 r.)
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0327\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0327(01)).

Przejrzystość zasad i procedur uznawania umiejętności i kwalifikacji w celu umożliwienia dalszej nauki oraz położenie większego akcentu na jakość

23. Komitet Regionów zwraca uwagę na konieczność zapewnienia na szczeblu UE odpowiedniej jakości procedur walidacyjnych i ich równorzędności, w celu zapewnienia w całej UE wzajemnej uznawalności certyfikatów uzyskiwanych w drodze walidacji. Z tego względu przykładą najwyższą wagę do dzielenia się przez państwa członkowskie najlepszymi sprawdzonymi rozwiązaniami w zakresie oceny jakości i procedur walidacyjnych. Ponadto procedury te nie powinny być zbyt skomplikowane ani zbyt długotrwałe.

24. Apeluje o szybką i gruntowną implementację propozycji wymienionych w zaleceniach Rady, podkreślając w szczególności potrzebę powiązania rozwiązań walidacyjnych z narodowymi ramami kwalifikacji oraz z europejskimi ramami kwalifikacji, a także potrzebę ustanowienia klarownych reguł zapewniających jakość tychże rozwiązań w zgodzie z obowiązującymi już przepisami.

25. Z drugiej strony Komitet Regionów uważa, że procedury walidacyjne powinny być jasne i nie za bardzo skomplikowane – choć powinny przy tym kłaść należyty nacisk na jakość – by nie doprowadzić do odstraszenia osób chcących sformalizować efekty uczenia się i urzeczywistnić kształcenie przez całe życie. Ponadto mechanizmy gwarantowania jakości poprzez uznawanie i walidację pozaformalnego i nieformalnego uczenia się są kluczem do zapewnienia, że tego rodzaju uczenie się jest traktowane równorzędnie z uczeniem się formalnym.

Odpowiednia polityka informacyjna

26. Aby procedury walidacyjne zyskały legitymizację, muszą być bardzo dobrze osadzone w realiach zawodowych. W wielu przypadkach metody uznawania dotyczące konkretnych obszarów działalności powinny być opracowywane przez daną branżę lub w ścisłej z nią współpracy.

27. Komitet Regionów uważa, że kluczowe znaczenie dla powodzenia wdrażanych procedur walidacyjnych ma odpowiednio szeroka, pełna i zrozumiała polityka informacyjna ukierunkowana na obywateli i na przedsiębiorstwa, prezentująca możliwości i korzyści walidacji umiejętności. Ponadto powinna ona być kształtowana pod kątem osób, do których będzie skierowana.

28. Sugeruje, aby działania informacyjne realizować osobno dla każdego z poziomów kompetencji ⁽⁸⁾ europejskich ram kwalifikacji (w szczególności od trzeciego do szóstego poziomu kompetencji).

29. Sugeruje również jej koordynację i częściowe współfinansowanie z poziomu Europejskiego Funduszu Społecznego i Erasmus+ w ramach kluczowej akcji 3 (wsparcie w reformowaniu polityk).

30. Formułując postulaty polityczne, zwracamy uwagę, że w całej Unii Europejskiej na władzach lokalnych i regionalnych spoczywa kluczowa odpowiedzialność za politykę w zakresie kształcenia i szkoleń.

31. Władze lokalne i regionalne mają kluczowe kompetencje w dziedzinie edukacji i szkoleń i bezpośrednio wiedzę na temat umiejętności wymaganych na rynku pracy w swoim regionie, a także na temat potrzeb szkoleniowych swych obywateli. Z tego względu mogą w największym stopniu przyczynić się – i rzeczywiście się przyczyniają – do opracowywania i realizacji polityki w dziedzinie edukacji i szkoleń, w tym i walidacji pozaformalnego i nieformalnego uczenia się, z pełnym poszanowaniem zasady pomocniczości.

32. Komitet Regionów stoi na stanowisku, że procesy walidacji umiejętności uzyskanych poza formalnym systemem edukacji stanowią niezwykle istotny element fundamentalnej zmiany europejskiego modelu kształcenia zawodowego. Z perspektywy regionów są one nie tylko istotnym mechanizmem kształtowania zrównoważonego rynku pracy, ale także przyczyniają się do uelastyczniania systemów edukacji w kierunku ich adaptowania do coraz szybciej zmieniającego się świata, ulepszając wzajemne powiązania między edukacją, szkoleniami i zatrudnieniem.

33. Uważa za istotne, by dzielić się sprawdzonymi rozwiązaniami lokalnymi i regionalnymi w dziedzinie kształcenia pozaformalnego, nieformalnego i zawodowego, przekazywać wiedzę oraz gwarantować zainteresowanym stronom udział w projektach opartych na współpracy.

34. Komitet Regionów zwraca uwagę na możliwości płynące z procesów walidacji umiejętności nieformalnych i pozaformalnych związane z obserwowanymi procesami niedopasowania systemów edukacji zawodowej do potrzeb rynku pracy.

⁽⁸⁾ Europejskie ramy kwalifikacji (EQF) przewidują 8 poziomów efektów uczenia się, co umożliwia znacznie łatwiejsze porównywanie różnych kwalifikacji krajowych.

35. Komitet Regionów uważa, że należałoby stworzyć spójne, paneuropejskie ramy systemów walidacji umiejętności nieformalnych i pozaformalnych w celu zapewnienia ich wzajemnej uznawalności.
36. Walidacja umiejętności nieformalnych i pozaformalnych w szczególności powinna dotyczyć poziomu piątego kompetencji, gdzie na przykład w krajach Europy Środkowo-Wschodniej nastąpił praktyczny zanik oferty edukacyjnej dla tegoż poziomu.
37. Apeluje o stworzenie konkretnych i wspólnych ram na szczeblu UE służących uznawaniu umiejętności i kompetencji nabytych nie tylko poprzez formalne, lecz także pozaformalne uczenie się, przy jednoczesnym zapewnieniu przechodzenia do innego poziomu edukacji.
38. Polityczne zainteresowanie szeregiem procesów edukacyjnych opartych na praktyce, uwzględnionych w ramach uczenia się pozaformalnego, w coraz większym stopniu skupia się na standardach jakości, zatwierdzaniu i strategiach na rzecz uznawania.
39. Istnieje silna potrzeba stworzenia ogólnoeuropejskiej strategii (w formie wytycznych i ewentualnych scenariuszy wdrożenia) w celu ustanowienia wspólnych ram prawnych dla uznawania pozaformalnego i nieformalnego kształcenia i uczenia się, aby ułatwić stworzenie odpowiednich procedur krajowych.
40. Trzeba jasno stwierdzić, że proponowane działania nie mogą być w wystarczającym stopniu zrealizowane przez państwa członkowskie i że ze względu na ich skalę i skutki lepsza będzie realizacja na szczeblu UE. Proponowane działania wiążą się z aspektami transgranicznymi, których państwa członkowskie lub władze lokalne i regionalne same nie są w stanie należycie uregulować. Poza tym proponowane działania powinny przynieść oczywiste korzyści w porównaniu z działaniami podejmowanymi na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym, zgodnie np. z globalną analizą polityki opartą na dowodach lub ze wspólnymi ramami, aby w dziedzinie edukacji i szkoleń sprzyjać interakcji z resztą świata. Mając na uwadze aspekty transgraniczne, w proces ustanawiania procedur walidacyjnych należy włączyć również partnerstwa transgraniczne (zarówno publiczne, jak i prywatne).
41. UE powinna przy tym podejmować działania tylko w niezbędnym zakresie, zaś przedmiot i forma tych działań powinny być odpowiednie do osiągnięcia zamierzonych celów. W przypadkach, gdy konieczne jest ustanowienie standardów na szczeblu UE, należy rozważyć ustanowienie standardów minimalnych, pozostawiając państwom członkowskim oraz właściwym władzom regionalnym i lokalnym swobodę wyznaczenia wyższych standardów (zasada proporcjonalności). Zaproponowana forma działań powinna być jak najprostsza, ma ona zapewnić osiągnięcie wytyczonych celów i pozostawiać jak największy margines dla decyzji krajowych, lokalnych i regionalnych.

Bruksela, 4 grudnia 2014 r.

Przewodniczący
Komitetu Regionów
Michel LEBRUN
